

groene geloofsrituelen

Twaalf rituelen

om vreugde en verdriet
rondom schepping en klimaat
een plek te geven in de
geloofsgemeenschap

Liturgische handreiking

3. De Terebint

thema: Gebed

schets van het ritueel

De deelnemers krijgen een stuk stof, waarop zij met stift iets schrijven - een woord of een paar woorden - of tekenen om zich te uiten over wat de klimaatcrisis op gevoelsniveau met hen doet. Zij hangen de beschreven linten om de beurt in een houten frame van een boom, waardoor de boom steeds voller wordt en eruit gaat zien als een treurwilg of als een boom in bloei (afhankelijk van de context kun je hier je eigen richting aan geven).

‘[...] om aan Sions treurenden te schenken: een kroon op hun hoofd in plaats van stof, vreugdeolie in plaats van rouw, feestkledij in plaats van verslagenheid. Men noemt hen Terebinten van gerechtigheid, geplant door de HEER als teken van zijn luister.’
– Jesaja 61:3

Inleiding

Dit ritueel is een christelijke variant van het al langer bestaande Climate Ribbon-ritueel: een kunstzinnige ceremonie waarbij beschreven linten in een boom worden gehangen. Het draait er bij dit ritueel om dat je samenkomt en aan elkaar laat zien hoeveel het met ons doet dat de aarde en alles wat daarop leeft zo lijdt onder de klimaatcrisis.

Door het uitvoeren van dit ritueel ervaren de deelnemers herkenning en erkenning, omdat zij gevoelens delen die zij normaal gesproken misschien voor zichzelf houden. Ook versterkt het ritueel een gevoel van onderlinge verbondenheid en steun, omdat het de deelnemers herinnert aan het feit dat ze er niet alleen voor staan.

Het wordt vaak als extra waardevol gezien als de boom (een tijdje) op een plek blijft staan waar de deelnemers nog regelmatig langskomen, zodat zij herinnerd worden aan alles wat zij tijdens het uitvoeren van het ritueel hebben ontdekt of gevoeld.

Benodigdheden

- Houten frame van een boom (of bij een buitenlocatie: een echte boom).
- Stof (bijvoorbeeld oude gordijnen) en eventueel een schaar om deze in linten te knippen.
- Watervaste stiften.
- Wasknijpers of iets anders om de linten aan de boom vast te maken.

Stap voor stap beschrijving van het ritueel

1. Plaats het houten frame op een handige plek in de zaal, op zo'n manier dat de deelnemers goed bij de 'takken' kunnen. (Bij een grote groep: denk nu alvast na over de looproute.)
2. Elke deelnemer krijgt een langwerpige stuk stof (sliert) en een watervaste stift.
3. Geef een concrete instructie, bijvoorbeeld: 'Schrijf in maximaal 5 woorden op welke last in relatie tot de klimaatcrisis jij op dit moment op je schouders voelt en waarvan je hoopt dat God het van je schouders kan afnemen.'
4. Iedereen krijgt een paar minuten de tijd om na te denken en te schrijven.
5. De deelnemers knopen of hangen hun sliert één voor één vast aan de boom.
6. Eventueel kun je dit ritueel afsluiten door met z'n allen in een kring om de boom heen te staan en samen hardop Psalm 96:12b-13a te citeren: *'Laten alle bomen jubelen voor de Heer, want Hij is in aantocht. In aantocht is Hij als rechter van de aarde.'*

Variatietips

- Je kunt eventueel aan de deelnemers vragen om oude of kapotte kleding mee te nemen. Deze kun je ter plekke in linten scheuren. Ook dit is symbolisch: het scheuren van je kleding is in de Bijbel uiting van rouw.
- Je kunt variëren met de instructie: je kunt de deelnemers bijvoorbeeld ook op laten schrijven met welke menselijke of niet-menselijke schepselen ze zich solidair voelen; waarvoor ze bang zijn om het te verliezen als gevolg van de klimaatcrisis; wie of wat ze in gebed willen opdragen aan God; enzovoorts.
- Je kunt variëren met de manier waarop de linten in de boom worden bevestigd: als je de linten vastknoopt kan dat bijvoorbeeld symbool staan voor het aangaan van een verbintenis; als je de linten op de boom spijkert past dat mooi bij het gevoel van onrecht/woede, en het zal de deelnemers herinneren aan Jezus die aan het kruis werd gespijkerd, om te sterven voor de zonden van de wereld. In beide gevallen is het belangrijk dat de manier waarop de linten worden bevestigd goed past bij de schrijfinstructie.

Tekstsuggesties om erbij uit te spreken

Bomen in de Bijbel hebben vaak een symbolische functie, zoals: kracht, groei, vruchtbaarheid en overvloed. Er zijn veel bekende bomen, zoals de boom van kennis van goed en kwaad (Genesis 2:9), de boom die geplant is aan stromend water (Psalm 1), de wonderboom die schaduw bood aan Jona en na één dag verdorde (Jona 4:5-7), de bomen die je kunt herkennen aan hun vruchten (Matteüs 7:16-17) en de vijgenboom waar Zacheüs in klom om Jezus te kunnen zien (Lucas 19:4).

Een minder bekende boom is de ‘Terebint van gerechtigheid’ uit Jesaja 61. Er staat dat de Terebinten zijn ‘geplant door de HEER als teken van zijn luister’. In die tijd was de terebint een ontmoetingsplek én een plek waar het recht werd gesproken. Er staat dus eigenlijk dat God zal rechtspreken op de plek waar hij de mensen ontmoet die hebben geleden onder onrecht; onder hun toezien oog. Vandaag zijn wij deze treurenden. We verwoorden wat we voelen, wat we met ons meedragen of wat we hopen, ieder op zijn eigen lint, en hangen het aan de boom die symbool staat voor de Terebint. Blijf na het bevestigen vooral even bij de boom staan en visualiseer dat God aan komt lopen om alles weer recht te zetten. Voel wat het met je doet als Hij daar staat en aan je laat weten dat Hij jouw verdriet heeft gezien, het meeweegt, troost biedt en herstel brengt.

We staan hier bij een wilg, geplant aan het water. Hij wordt om de zoveel jaar geknot, maar hij blijft hier staan. In het vroege voorjaar loopt hij iedere keer weer uit en daarom staat hij voor veerkracht en herstel. Een thuis voor luizen, rupsen, bijen, spechten, koolmezen en boomkruipers. Dat geeft hoop.

Wij zijn hier, in dit weiland om ruimte te geven aan onze gevoelens rondom ecologische achteruitgang en klimaatverandering. Gevoelens van verwondering en dankbaarheid, maar zeker ook verdriet, woede en rouw.

Daarom scheur ik deze stof tot linten, waarop je in enkele woorden mag schrijven waar jij om rouwt en waarvoor jij hoopt op herstel.

Ik geef je hiervoor even de tijd.

Deze linten met onze gevoelens en verlangens voor de natuur knopen we in stilte om beurten aan de takken van de wilg.

De linten waaien in de wind.

Laten we elkaars hand vastpakken en een kring vormen om de boom. Voel de elementen en laat de stilte op je inwerken.

Dank jullie wel.

7. Geprezen zijt Gij

Thema: Elementen

schets van het ritueel

Een handvol aarde wordt vanuit verschillende plekken samengebracht in één schaal. We zaaien zaadjes, bewateren de aarde, ontsteken een kaars en blazen over de aarde.

*‘Loof Hem, zon en maan,
loof Hem, heldere sterren,
loof Hem, hoogste hemelen
en wateren daarboven.*

*Laten zij loven de naam van de HEER:
op zijn bevel zijn zij geschapen.’
– Psalm 148:3-5*

Inleiding

‘De aarde juicht, de kerk getuigt, groot is Uw trouw o Heer.’

De schepping bestaat uit de elementen aarde, water, vuur, lucht. En alles looft de Schepper. *Laat de hemel (lucht) verheugd zijn, de aarde juichen, de zee (water) bruisen en alles wat daar leeft. Laat het veld verblijd zijn en alles wat daar groeit (planten), laten alle bomen jubelen voor de Heer, want Hij is in aantocht (Psalm 96:11-13).*

Met dit ritueel maken we in een viering zichtbaar dat alle elementen belangrijk zijn voor God en delen in het evangelie.

In dit ritueel staat de aarde – de vruchtbare grond – centraal. Aan het einde van de winter, bij het begin van de lente, wordt de aarde weer zacht en klaar om beplant te worden. We denken aan de groeikracht in de natuur en de vruchten die de aarde voortbrengt. Tegelijkertijd kunnen er zorgen zijn: over te weinig of juist te veel regen, over vervuiling van de bodem of een gebrek aan bodemleven. In dit moment is er ruimte om deze zorgen onder woorden te brengen.

We spreken onze zorgen uit en vragen om Gods zegen over de aarde en over wat wij zaaien. Dat de grond vruchtbaar zal zijn en overvloedig voedsel en een rijke bloemenpracht voortbrengt.

Benodigheden

- Aarde / grond.
- Een grote bak met handvatten (denk aan een ouderwetse zinken teil van ca 60 cm).
- Een iets kleinere bak met handvatten.
- Eetlepels en schepjes.
- Een gieter met water.
- Zaadjes van bijvoorbeeld kiemgroenten, zonnebloem, akelei, koren.
- Kaars en lucifers.
- Stevig papier, scharen, lijm.

Stap voor stap beschrijving van het ritueel

Voraf

Vraag alle mensen, of bijvoorbeeld een zevental mensen een handvol grond mee te nemen van een plek dichtbij huis die hen dierbaar is. Uit de moestuin, van de akker, uit de tuin, van het weiland, van de bouwplaats.

Ritueel

- Nodig mensen uit hierover met elkaar in gesprek te gaan, in kleine groepjes, over de mooie dingen en de zorgen.
- Daarna brengt iedereen zijn of haar grond (vaak tijdens muziek) naar voren en legt deze in een schaal.
- Ieder kan dan, hardop of in zichzelf, een kort gebed uitspreken voor het land waar de aarde/grond vandaan komt. Als de groep groot is, kan dit gebed ook worden uitgesproken als mensen weer zijn gaan zitten.
- Als alle grond verzameld is, zaaien jullie als symbool van hoop in die samengestelde grond iets dat snel groeit.
 - ★ Het zaad wordt gezaaid door een senior.
 - ★ Een volwassene bewatert het gezaaide.
 - ★ Een kind steekt een kaars aan.
 - ★ Allen blazen over de schaal met aarde en zaad.

Bij het uitgaan van de kerk

De gezegende en ingezaaide aarde wordt in de bakjes van de gelovigen geschept, om mee naar huis te nemen. Eén schaal wordt de komende weken in de kerk bewaterd, zodat het ontkiemen daar ook zichtbaar blijft.

Variatietips

- Je kunt dit ritueel ook goed met kinderen uitvoeren. Geef van tevoren drie 'soorten grond' die een kind kan meenemen: uit de speeltuin, uit de moestuin, uit de huistuin. In een gesprekje met de kinderen kunnen deze vragen aan bod komen: waar komt het vandaan, wat voor grond is het, ben je er dankbaar voor, maak je je er zorgen om? Samen brengen jullie de grond bij God door het in een schaal te doen en op de tafel of het altaar te plaatsen. Als teken van hoop kun je er kiemzaadjes in laten zaaien door een kind en het water geven (en tijdens de volgende viering er samen van eten!).
- De meegebrachte aarde kan ook bij binnenkomst al verzameld en gemengd worden in een grote schaal, die bij intrede naar het liturgisch centrum wordt gebracht.
- In plaats van aandacht te geven aan de herkomst en de zorgen van de aarde, kan het ritueel ook beperkt worden tot het zaaien en bewateren.
- Pas dit ritueel toe op de zondag voor of na de tweede woensdag in maart of op Biddag voor Gewas en Arbeid.

Tekstsuggesties om erbij uit te spreken

Zonnelied

Zing of lees het Zonnelied van Franciscus van Assisi met elkaar, waarin de verschillende elementen God prijzen.

*Allerhoogste, almachtige, goede Heer,
van U zijn de lof, de roem, de eer en alle zegening
U alleen, Allerhoogste, komen zij toe
en geen mens is waardig U te noemen.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer, met al uw schepselen,
vooral heer broeder zon,
die de dag is, en door wie Gij ons verlicht.
En hij is mooi en stralend met grote luister.
Van U, Allerhoogste, draagt hij het zinnebeeld.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door zuster maan en de sterren.
Aan de hemel hebt Gij ze gemaakt,
schitterend, kostbaar en mooi.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door broeder wind
en door de lucht en de wolken,
het helder weer en ieder jaargetijde,
waardoor Gij uw schepselen in leven houdt.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door zuster water,
die heel nuttig is, nederig, kostbaar en kuis.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door broeder vuur,
door wie Gij voor ons de nacht verlicht.
En hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door zuster aarde,
onze moeder die ons in leven houdt en leidt
en allerlei gewassen met kleurige bloemen en kruiden voortbrengt.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer,
door hen die vergiffenis schenken door uw liefde,
en ziekte en verdrukking dragen.*

*Gelukkig zij die dat dragen in vrede,
want door U, Allerhoogste, zullen zij worden gekroond.*

*Geloofd zijt Gij, mijn Heer,
door onze zuster de lichamelijke dood,
waaraan geen levend mens ontsnappen kan.
Wee hen die sterven in doodzonde.
Gelukkig wie zij aantreft in uw allerheiligste wil,
want de tweede dood zal hun geen kwaad doen.*

*Loof en zegen mijn Heer
en dank en dien Hem met grote nederigheid.*

Zegengebied over de meegebrachte aarde

V *Vragen wij aan God om zegen over de vruchten van de aarde en om bescherming tegen alle onheil, ziekte, rampen en kwaad. Dat Hij ons genadig geeft wat wij nodig hebben. God, Schepper van al wat is, U bent de bron van leven. Aan u behoort de aarde, U houdt de tijd en de seizoenen in uw hand.*

A ***Zend dan uw adem en alles wordt geschapen, zo geeft U de aarde een nieuw gelaat.¹***

*U laat het sneeuwen als wol,
rijp strooit U uit als stof,
hagel werpt U in brokken neer,
wie is tegen uw koude bestand?
Dan zendt U uw woord en alles smelt,
U stuurt uw adem, de wateren stromen.²*

A ***Zend dan uw adem en alles wordt geschapen, zo geeft U de aarde een nieuw gelaat.¹***

*U zorgt voor het land en bevoeit het,
U maakt het vruchtbaar,
U bewerkt het land voor het koren,
U doordrenkt de voren en effent de kluiten,
doorweekt ze met regen en zegent het jonge groen.³*

A ***Zend dan uw adem en alles wordt geschapen, zo geeft U de aarde een nieuw gelaat.¹***

*En kroon deze aarde met uw zegen
zodat zij voor ons tot zegen wordt,
In de naam van de Vader, Zoon en Heilige Geest.*

A ***Amen***

¹ Psalm 104, 30

² Psalm 147, 16-18

³ Psalm 65, 10-11

BRENG HET RITUEEL NAAR BUITEN

Door dit ritueel
buiten uit te voeren,
wordt de verbinding
met de aarde nog
sterker.

Kinderdienst

In de kinderdienst wordt over dit symbool en de zegening gesproken in termen van:

- *De winter is (bijna) voorbij, de aarde wordt zachter. (Vraag: waarom; hoe kan dat?)*
- *De natuur wordt wakker. (Vraag: hoe zie je dat? Wordt het zomaar groen? Groeien er zomaar plantjes en voedsel? Waar komt ons voedsel vandaan? Wat moet je daarvoor doen? Waarom vragen we Gods zegen over de aarde?)*
- *Lees vervolgens het scheppingsverhaal, met name het deel over de scheiding van water en aarde en de schepping van dieren en planten.*
- *Leg ook Psalm 65 uit. ‘Gij kroont het jaar met uw zegen.’*
- *Laat ieder kind een kroon van stevig papier maken.*
- *Laat de kinderen de aarde voelen en geef elk kind veel zaadjes van wilde biologische inheemse bloemen, bij voorkeur zonnebloemen (symbool voor de zomer), graankorrels (symbool voor de herfst) en wilde akelei (symbool voor de heilige Geest).*
- *Laat ze dit zaaien in de gezegende aarde en dan goed vermengen.*
- *Nodig ze uit om daarbij iets aan God te vragen.*

Terug in de viering

- *Bij terugkomst in de kerk stelt de voorganger vragen hierover aan de kinderen.*
- *De laatste vraag gaat over wat ze gezaaid hebben.*
- *Daarna vermengt de voorganger de aarde van de kinderen weer met die in de grotere bak.*
- *De voorganger nodigt de kinderen hun kroon op de aarde te zetten. ‘Waar staat de kroon voor?’ (Gods zegen).*
- *Hij/zij zegt dat de mensen straks hun bakje weer mogen vullen en weer aarde meekrijgen om hun eigen tuin ermee te verrijken.*
- *Maar nu zitten er verrassingen in:*
 - ★ *de zegen van God,*
 - ★ *de zaadjes van de zonnebloem (het symbool voor de zomer),*
 - ★ *de graankorrels (symbool voor de herfst),*
 - ★ *en de zaadjes van de wilde akelei (het symbool van de heilige Geest).*

Achtergrondinformatie

In 2005 heeft de katholieke kerk de quateremperdagen opnieuw ingevoerd in Nederland. Ze zijn als facultatieve dagen aan de kalender toegevoegd. Voor elk seizoen hebben zij een woensdag aangewezen:

- **Lente:** tweede woensdag in maart. Dit valt samen met de protestantse Biddag voor Gewas en Arbeid. Aanbevolen wordt om in het bijzonder te bidden voor de eenheid onder de christenen.
- **Zomer:** woensdag na Pinksteren. Aanbevolen wordt om te bidden voor de geestelijkheid. De zaterdag na Pinksteren wordt vaak als wijdingsdag gebruikt.
- **Herfst:** de eerstvolgende woensdag na het feest van Kruisverheffing (14 september). Aanbevolen wordt om te danken voor de oogst en te bidden voor de vrede.
- **Winter:** de eerstvolgende woensdag na het feest van de heilige Andreas (30 november).